

LA REPRESSIÓ A SANTA SUSANNA, MALGRAT I PALAFOLLS: 1936-1939

INTRODUCCIÓ

M'interessa destacar el tema de la repressió durant la guerra, descobrir com es planificà i es duqué a terme, per tal de concloure que obeí a un pla, poques coses es deixaren a la improvisació. A l'esfondrament de l'ordre tradicional o a la inhibició de les autoritats locals, li succeí el triomf dels comitès i les seves apetències i fòbies, ells provoquen el desordre i el descontrol més gran i desencadenen una repressió mai vista en tots els camps, el religiós amb la, segons ells, «inevitable» crema i destrucció d'esglésies i béns religiosos, la persecució de persones, amb o sense assassinats inclosos, l'organització de milícies locals d'autèntics escamots, alguns a l'estil de Pancho Villa, encarregats d'organitzar registres, interrogatoris, detencions i actuacions, tant a la població d'origen com fora d'ella. L'organització de la planificació va anar de la mà dels personatges més actius de la revolució. S'imposà la vigilància activa de tothom, la sospita als qui desplegaven poc entusiasme per l'obra de la revolució. Vigilància de domicilis particulars, vigilància de l'entrada i la sortida de la població, vigilància de l'estació del ferrocarril, vigilància del mercat, vigilància als espectacles públics, en un núvol de sospita que podia abraçar-ho tot.

Res es deixà a la improvisació, tot obeí a uns plans traçats a llocs concrets, a locals d'interrogatoris certs. Fixem-nos com hi ha una coincidència de dates en l'assassinat de religiosos (el mes d'agost) derivats d'actuacions pròpies, o bé de l'acció dels escamots de poblacions veïnes, com Arenys de Mar, Blanes o Palafolls, a la recerca de persones que havien escapat del seu terror local. L'ordre d'iniciar la caça dels religiosos (agost de 1936) no s'improvisa, algú la dóna, algú la planifica, algú la du a terme. Desfem el mite dels «incontrolats», perquè és totalment fals. Això no vol pas dir que les actuacions concretes fossin obra dels milicians locals, sovint no era així pels escrúpols a viure a la mateixa població, qüestió solucionada per l'organització d'autèntiques patrulles volants que duïen a terme «serveis repressius» fora de la seva localitat d'origen, com ara la recerca, detenció o assassinat de ciutadans que s'havien amagat fora, la crema d'esglésies, «favors» que al seu torn esperaven rebre en forma de visites de forasters, que cremessin la seva parròquia i duguessin a terme totes aquelles accions punitives fortes que, posteriorment, podrien ser imputades a «forasters» o a «incontrolats», blanquejant així els expedients de més d'un responsable local. No tots els comitès tenien empenta, ganes o persones disposades a fer determinades actuacions, no tothom era igual. Cal distingir sectors i components del comitè, alguns actuaven amb entusiasme, d'altres eren tebis i alguns anaven ben esporuguits pel que veïen o sentien.

La repressió va ser policíaca, tant la detenció de persones, com el seu interrogatori, tot va ser organitzat i integrat dins d'una especialització de funcions pels Comitès de Guerra, Comitès de Defensa o Burós d'Investigació, apèndixs enèrgics dels Comitès Antifeixistes. Convé també no oblidar aquells serveis més «burocràtics», com ara l'elaboració d'inventaris de béns expropiats, cartes que imposaven impostos de guerra, relacions de persones, comandes d'armes, de carburant o de menjar, relacions de pagaments als milicians... La repressió va ser directa, punitiva i física, amb la detenció i assassinat de diverses persones, moltes d'elles per la seva pertinença religiosa. La repressió afectà el patrimoni i els sentiments religiosos, primer amb la destrucció de les esglésies, l'eliminació de la religió, després, amb l'obligació de lliurar els «sants» de les cases particulars. La repressió econòmica tingué tints diferents; en aquells llocs amb terres i boscos, el seu control i la tala ja representa un atemptat al capital dels seus propietaris, el control municipal dels lloguers de les cases, la imposició de multes, autèntics impostos revolucionaris, el control de cabals, la confiscació d'immobles, de cotxes, de mobles i altres pertinences personals. La finalitat d'aquesta repressió econòmica no va ser, la majoria de vegades, per beneficiar una col·lectivitat sinó unes persones particulars. Les tan anomenades col·lectivitzacions van funcionar segons qui les dirigia i la major o menor traça en l'ofici i, siguem clars, no eren sempre les persones més idònies o preparades; de tota manera, poc hi havia de repartiment col·lectiu i sí molt de requisita particular en nom de la revolució. La repressió econòmica és una poderosa eina del terror, amb l'objectiu de perseguir els propietaris que havien marxat, persones de dretes o catòlics pel sol fet de ser-ho. Es tractava d'imposar-los l'ostracisme, l'estigma de facciosos o desafectes i provocar-los la desesperació i la inanició econòmica, rendir-los per la fam, com es va fer avançada la guerra, i retirar-los la cartilla de racionament als familiars dels soldats emboscats o passats als franquistes. Hi hagué repressió de l'opinió, segellaren ràdios, controlaren les opinions, executaren persones que havien parlat massa de la repressió, com Ferran Molas Roquet, de Malgrat de Mar, o imposaren multes a dinou ciutadans de Santa Susanna per haver protestat públicament per una detenció. I, encara, hem de dir que el terror va perdurar durant la segona meitat de la guerra (a mans del SIM) i fins als darrers dies; així veurem l'assassinat a Santa Susanna de dos falangistes a mans dels carrabiners.

S'imposà una repressió total tentacular, articulada no només pels comitès antifeixistes de primera hora, sinó continuada pels ajuntaments i els seus organismes.

SANTA SUSANNA O MONTAGUT DE MAR

La població de Santa Susanna vivia molt dispersa i havia experimentat un pràctic estancament al llarg de cinquanta anys (1887-1936), 456 el 1887 i 434 el 1936, amb poc més de 400 habitants, no va patir una disminució poblacional important durant la guerra o la immediata postguerra i, basant-nos en les estadístiques, més aviat tot apunta a un manteniment o lleuger increment de la població, previsiblement relacionat amb la manca de queviures que, al seu torn, faria que hi hagués una certa aflluència a la població, sense oblidar la necessitat d'explotar totes les terres de

conreu. Santa Susanna era una població subsidiària econòmica i comercialment de Pineda i també de Malgrat. El nivell econòmic de la població era alt, tota vegada que els pagesos es guanyaven bé la vida: «Santa Susanna és el centre, diminut, d'un escampall de masies molt riques, la majoria amb terra de regadiu. El poble és una mica apèndix de Calella i de Pineda, que són a tret d'escopeta. Santa Susanna, patates i pèsols. Santa Susanna, un porc a la cort».¹

Era una població eminentment agrícola, en dóna bona prova la força del seu sindicat agrícola. El 1910-1915 es constituí el Sindicat Agrícola Catòlic de Pineda i Santa Susanna, el mes de juliol de 1931 es fundà l'Associació de Patrons Cultivadors de Pineda i Santa Susanna, i el 1934 el Sindicat de Rabassaires. El 1936 es creà el Sindicat de Pagesos de Santa Susanna (Montagut de Mar) i es traslladà la part dels comptes dels individus de Santa Susanna al nou sindicat, separant-se del de Pineda. El 1948 hi havia un cens de 103 pagesos inscrit a l'Hermandad Sindical de Labradores y Ganaderos local. La producció més nombrosa era la de patates, el 1944 van ser lliurades al Sindicat 1.429.100 quilos de patates, i es situà a l'onzena plaça de la comarca.

A nivell polític, van prevaler els èxits electorals de les forces conservadores, llevat de les eleccions legislatives de 1931 i les municipals de 1934, en què ERC s'alçà amb la victòria, amb Josep Creus Gibert com a nou alcalde:

«La Lliga procurarà reunir lo bo i millor del poble, sense adonar-se que això seria la causa del seu fracàs, va fer la seva propaganda casa per casa, dient-los als veïns que de la mala administració i de què no anessin bé les collites, en tenia la culpa l'Esquerra i que ells eren els únics que podien solucionar-ho tot. Però entre ells ja no s'entenen i, de les discrepàncies, en sortí una escissió que va prendre el nom de Partit Radical. Començaren les baralles entre ells, per discutir-se la victòria, segurs que eren els amos del poble, però vingueren les eleccions i es quedaren amb un pam de nas, en veure que el poble els donava una lliçó ben contundent al deixar-los al marge del govern del municipi i encomanant-lo als homes d'esquerra».²

Resum dels registres electorals (1931-1936)

Eleccions	electors	participació	ERC	Lliga	Radicals
Legislatives (28/06/1931)	118	87 73,7%	58 vots 66,4%	24 vots 28,1%	5 vots 5,5%
Parlament de Catalunya (20/11/1932)	118	62 52,5%	27 vots 44,2%	33 vots 52,5%	2 vots 3,1%
Legislatives (19/11/1933)	260				
Municipals (14/01/1934)	260				
Legislatives (16/02/1936)	260	194 74,6%	74 vots 38,1% FEC	120 vots 61,9% FOC	

Font: MERCÈ VILANOVA, *Atlas electoral de Catalunya durant la Segona República* (BCFC)

Els assassinats a Santa Susanna

La *Causa General* del municipi de Santa Susanna es troba a la caixa 1.588, expedient 2, de l'AHN-Madrid. Del llistat general, ens interessa l'*estado* núm. 2, que es refereix als assassinats i l'*estado* número 3, que es refereix a la destrucció de béns religiosos, signats per l'alcalde Jaume Vidal el 14 d'octubre de 1940. Al primer, se'ns informa de la troballa de tres cadàvers; així, l'1 d'octubre de 1936, es trobava a la carretera de Madrid a França, quilòmetres 680 a 681, el cos de Josep Alsina Pujol, agricultor de 72 anys, veí de Palafolls, casa de camp 79. Segons un informe, es consideren autors d'aquest assassinat les patrulles de Palafolls. El 30 de gener de 1939, es van enterrar en una horta de Santa Susanna els cossos d'Antoni Castelló de Plandolit, pèrit agrícola de 40 anys, veí d'Arenys de Mar, i de Santiago Márquez del Castillo, comerciant de 46 anys, veí de Barcelona, ambdós de filiació dretana.

Antoni Castelló de Plandolit. Era afiliat a FET y de las JONS, de 39 anys, pèrit agrícola d'ofici. Procedent de l'Espanya franquista i empès per les notícies difoses per ràdio la nit anterior, segons les quals havien estat alliberades moltes poblacions de la costa, empès, a més, pel desig de veure i d'abraçar els seus familiars a Arenys de Mar, va sortir en cotxe amb matrícula de l'Espanya franquista cap a Arenys; l'acompanyava **Santiago Márquez del Castillo**, natural de Màlaga. L'Antoni duia el nomenament de cap de la *Falange* a Arenys de Mar. Van ser detinguts, sobre les 10 del matí del 29 de gener de 1939, a la carretera de Sant Vicenç de Llaveneres a Caldes d'Estrac, per l'exèrcit republicà en retirada prop de Caldes d'Estrac. Primer van ser conduïts a la comandància militar d'Arenys de Munt, després van ser vistos per la riera d'Arenys de Mar. Ja durant la nit, els conduïren a Santa Susanna, compareixent davant del comissari de la 19 divisió de carrabiners, que ordenà que fossin afusellats. Durant la matinada del dia 30 de gener, van ser assassinats a l'horta de can Corretger de Santa Susanna. El cadàver presentava ferides per armes de foc al pit i al cap, el cos va ser trobat el 23 d'abril de 1939. Cal afegir que, com a conseqüència d'aquestes detencions, també foren morts els veïns de Caldes d'Estrac Ferran Gimeno, fill de la mestra nacional, i Marc Guinjoan de Barcelona, que havia estat amagat durant alguns mesos. Aquests dos es trobaven a la carretera i en veure passar el vehicle amb matrícula de l'Espanya franquista van aplaudir, sense veure que dins del cotxe hi havia soldats republicans; els dos joves detinguts van ser traslladats a Arenys de Munt, separant-los dels primers, però en trobar-se al mateix local van poder veure's. Traslladats, igualment, a Santa Susanna, allà van tenir coneixement que els altres es trobaven a una habitació contigua. Guinjoan i el seu amic van salvar la vida perquè duïa una fotografia de la seva filla que, sorprenentment, era la companya de feina del comissari republicà.

Josep Alsina Pujol. Antic caporal del sometent, de 70 o 72 anys, veí de Palafolls. L'1 d'octubre de 1936 va ser detingut i executat per dos membres del comitè de Palafolls. La detenció va tenir lloc a la carretera de Malgrat, prop de can Viader, el van fer pujar a un cotxe i l'assassinaren a la pujada de Gelat de la carretera nacional; va rebre deu o onze trets al pit i al ventre.

Font: *Causa General* de Santa Susanna (AHN-Madrid) i registre civil.

La destrucció d'ermites

A l'estado número 3 de la *Causa General*, se'ns informa que el 21 de juliol de 1936 es cremà i destruí l'altar de la capella de Santa Susanna, propietat particular de la senyora Dolors Planas, vídua Amer, de Barcelona. En van ser autors les patrulles de Pineda de Mar. Els primers temps també es cremà i destruí l'altar de l'ermita de Sant Isidre, dins del terme de Santa Susanna, i es cremà l'església de Sant Pere de Riu. En van ser autors quatre individus, tres dels quals van anar a la presó acabada la guerra i un altre que ja havia mort en campanya.

L'ermita de Sant Isidre (parròquia de Sant Pere de Riu). Saqueig i profanació de l'ermita del Sant Crist de Balasch, de molta veneració a la comarca, propietat d'Alfons Daumas de Foxà. Segons testimonis, s'arrancaren violentament les portes de ferro de l'exterior i s'arrancà i destruí la creu de fusta, intentaren cremar-la, juntament amb la imatge més petita de sant Antoni, i feren una pila a l'exterior, juntament amb unes canyes, però el foc no va trobar caliu i el veí Jaume Nogueras Martori va poder recollir el Sant Crist i sant Antoni per guardar-los. El mateix dia, i obeint una consigna, va ser incendiada l'ermita de la Mare de Déu de Gràcia.

Acabada la guerra, el peritatge de danys que es va fer dóna la relació següent:

Capella de Santa Susanna	2.950/3.110 pessetes
Capella del Sant Crist de Balasch	2.750 pessetes
Ermita de Nostra Senyora de Gràcia	20.800 pessetes
Ermita de Sant Isidre	590 pessetes

Font: *Causa General* de Santa Susanna (AHN-Madrid)

Les detencions i les amenaces

Els primers dies de la revolució de 1936 es dictà ordre comminatori a la mestra nacional Araceli Gardeta Martín, per tal que abandonés el poble en el terme de 24 hores sota amenaça de mort, li confiscaren tots els mobles i robes de la seva pertinença. «No tenia pèls a la llengua per elogiar el seu ídol polític, José María Gil Robles, i denostar els d'esquerra».³

El 10 de desembre de 1936, es registrà el domicili de Josep Martorell Comas, que va ser detingut conjuntament amb la seva sogra, Teresa Soler Garriga; ella va ser alliberada ràpidament, però ell va ser reclòs a la presó Model de Barcelona durant uns dos mesos. Els autors de la detenció van ser els sis components del Comitè de Santa Susanna. Es va fer un registre a la masia Mestres, i un seguit d'amenaces al seu propietari. Es va fer també un registre a la casa de Josep Adrogué, per suposar que hi havia algun emboscacat. Es van fer catorze registres a la masia dels Rabassa, on presidia una bandera nord-americana.

En diversos moments, van tenir lloc la tala de boscos, la crema d'objectes religiosos particulars, les multes a caprici i les amenaces de mort contra persones

de dretes. Van resultar molt perjudicats Josep Alsina Pujol, de Palafolls i Lluís Torras, Dolors Planas i Antoni Torner, tots tres de Barcelona. La majoria dels autors materials es trobaven en llibertat.

Els que s'amagaren

Cal separar els fugitius de primera hora, dels emboscats i desertors del darrer any de la guerra: «El "Mèlio" i la seva mare, "la Mèlia", habitaven la masia dels Vilajoan, on ella, una artista del cuplet, es va instal·lar quan, per circumstàncies familiars, va haver d'abandonar Barcelona, on vivia. Un altre va ser en Nogueras. La gent de Santa Susanna contemplava l'heroisme de la senyora Nogueras, treballant el seu camp per tirar endavant els quatre nois i una noia».⁴

La tala de boscos

Antoni Torner Rodríguez, propietari de la finca anomenada La Albolencia, dins el terme municipal de Santa Susanna, va rebre, el juliol de 1936, una carta amb segells del Comitè Revolucionari CNT-FAI i de l'Ajuntament de Santa Susanna, signada per Josep Creus Gibert, en la qual se li exigia la quantitat de 5.000 pessetes en concepte de contribució de guerra. Ell respongué que no tenia aquests diners, per quin motiu dos homes armats anaren al seu domicili, ubicat a Barcelona, i li manifestaren que ja que no tenia diners els autoritzés la tala dels boscos de la finca; per a tal fi, duïen la documentació oportuna, que el propietari signà davant les amenaces que li van fer i pel fet que ells anaven perfectament armats. La tala tenia un valor de 4.000 o 5.000 pessetes.

Un altre fet significatiu en el mateix sentit, va ser el que patí Dolors Planas, vídua Amer, propietària de la finca de can Ratés, al terme de Santa Susanna. El mes de setembre de 1936 es presentaren a la seva casa, ubicada a la Via Laietana de Barcelona, dos homes armats, i li exigiren una contribució de guerra de 2.000 pessetes. En dir que no tenia aquests diners l'amenaçaren i li digueren que en un registre ja els trobarien. Finalment, van acceptar cobrar aquesta suma a terminis, i la rebaixaren a 1.000 pessetes, pagables en dos terminis de 500 pessetes. Aquests individus desballestaren i saquejaren la finca amb anterioritat, s'endugueren mobles i confiscaren part de les terres. El fill de la propietària, Josep M. Amer i Planas, en lliurar les 500 pessetes del segon termini de la penyora, es discutí amb el Comitè i l'Ajuntament, i al cap d'uns deu dies, en tornar a Barcelona, unes patrulles de control el detingueren, durant la nit del 24 o 25 de setembre, al seu domicili de Via Laietana, després va ser conduït al local de les patrulles del passeig de Sant Joan, cruïlla amb el carrer de Provença, i d'allà a la presó de Sant Elies. Va ser alliberat el 21 d'octubre, i el seu cadàver va aparèixer a Cerdanyola. La defunció va ser inscrita al jutjat municipal núm. 4 de Barcelona. També van denunciar la propietària per feixista, però sense que fos molestada.

Dels boscos Miralles i Bolenca van treure 200 tones de llenya i 150 de carbó, per un import total de 58.750 pessetes.

Lluís Torrent Tomàs era propietari de dues finques, Manso Riu, que va ser assaltada el setembre de 1936, i Esteve Burgada, quina propietat era situada una part al terme de Santa Susanna i una altra al de Tordera. Els primers mesos de la revolució, diversos individus, capitanejats per Domènec Massagué, assaltaren aquesta finca, talaren tots els arbres en plena producció, per un import total d'unes 100.000 pessetes, ocuparen la casa i saquejaren les habitacions que havia ocupat la família del propietari. Segons un peritatge posterior a la guerra, els danys s'elevaren a 126.000 pessetes. També li van saquejar el pis del carrer de Casp, li causaren danys entre 40.000 i 45.000 pessetes i s'endugueren tota la documentació que tenia com a advocat en exercici. Per últim, el mes de març o abril de 1938, per ordre del jutge de primera instància de Barcelona, li saquejaren la caixa 1.212 del Banc d'Espanya a nom del seu pare, Joan Torrent Colobran, sense saber-se el valor exacte del total sostret.

Boscós talats

El Canadell	Joaquim Clarabuch (Pineda)
La Bolenua i Can Cas .	Anna Fors de Ribas (Barcelona)
Can Riu i Burgada	Lluís Torrent Tomàs (Barcelona)
Pafils	C. Camilo Ricastells (Calella)
Miralles	Josep Alsina Pujol (Palafolls)

Font: *Causa General* de Santa Susanna (AHN-Madrid)

Imposició de multes

1. Pere Bassas	500 pessetes
2. Josep Adrogué	500 pessetes
3. Joan Soler	400 pessetes
4. Llorenç Martori	300 pessetes
5. Salvador Pascual	300 pessetes
6. Antoni Basart	300 pessetes
7. Josep Basart	300 pessetes
8. Martí Casas	300 pessetes
9. Josep Palau	300 pessetes
10. Joaquim Martori	285 pessetes
11. Miquel Montsant	200 pessetes
12. Joan Puigdefàbregas	200 pessetes
13. Joan Tió	200 pessetes
14. Jaume Nogueras	100 pessetes
15. Josep Gili	100 pessetes
16. Joan Buch	100 pessetes
17. Josep Toll	50 pessetes
18. Josep Puig	15 pessetes
19. Joan Serra	15 pessetes

Font: *Causa General* de Santa Susanna (AHN-Madrid)

L'organització de la repressió

El 28 d'agost de 1936, l'Ajuntament va ordenar que els lloguers de les finques rústiques es paguessin a la Casa de la Vila.

El 4 de novembre del mateix any, l'Ajuntament acordà controlar el bosc de la casa Riu, propietat d'un veí d'Arbúcies, per desafecte al règim, i les propietats de Júlia Tomàs Matamala.

El 26 de novembre, l'alcalde envia la següent carta a Joan Benart: «Amb la finalitat de fer front a les moltes despeses que ocasiona la criminal intentona feixista, l'Ajuntament ha pres l'acord de fer un repartiment extraordinari per a contribució de guerra, en el qual han correspost a vostè 10 pessetes setmanals que haurà de pagar a la secretaria de l'Ajuntament els dissabtes, de 9 a 14 hores del matí».

L'11 de desembre, es multen diversos veïns per protestar contra la detenció de Josep Martorell Comas, per un import total de 4.405 pessetes.

El 12 de desembre, s'envia la carta següent a Joan Basart: «Per haver intentat el dia 10 del corrent sollevar-se contra les autoritats, se li ha imposat una multa de 300 pessetes, que haurà de pagar demà de 10 a 12, sense cap excusa».

El 31 de desembre del mateix any, s'acordà confiscar un local d'un antic regidor acusat de feixista, i un altre local de Teresa Soler. Amb data indeterminada, s'acordà confiscar la finca Miralles, de Josep Alsina, de Palafolls (desaparegut).

Al 1936, imposició de multes a tretze veïns, per un import total de 2.800 pessetes. Confiscació de la casa número 19 del carrer d'Àngel Guimerà, propietat de Joan Martí Creus. Creació de la cooperativa al carrer de Sant Ramon, en una casa propietat de la família Martorell, que concentrà les activitats de la família Illas (fleca i venda de cansaladeria fresca) i de can Geroni (venda de carn de xai).

El febrer de 1937, s'imposen nous impostos «pro-escoles» amb un recàrrec del 5% en totes les operacions del Sindicat, imposició de nous impostos al cafè, bestiar, etc.

El 4 de febrer de 1937, confiscació dels boscos de Miralles, propietat de Josep Alsina Pujol (assassinat).

El 4 de maig, confisquen la finca Pafils de Camil Ricastell (facciós i desaparegut). El 13 de maig es municipalitza l'explotació de diversos boscos.

El 20 d'agost, es produeix la confiscació efectiva de les finques de Josep Alsina, Ramon Fors de Cuenca, Dolors Planas, Pere Ripoll, Fills de Miquel Alabau, Concepció Parera Poy, Joan Rabassa, Júlia Tomàs i Teresa Soler Garriga (per considerar que, directament o indirectament, havien pres part en el moviment facciós).

El 30 setembre es segellen diversos aparells de ràdio (els de Joaquim Argès de can Durlan i de Joan Rabassa...), per tal que no es poguessin escoltar determinades emissores.

El 23 de gener de 1938 va ser intervinguda tota la producció agrícola, tot passaria al Sindicat.

El 21 de setembre del mateix any, l'Ajuntament envia una missiva a Joan Basart: «Aquest Ajuntament li comunica que el divendres, dia 23 de setembre, a les 3 i mitja de la tarda, porti un vedell a la Cooperativa. L'alcalde. D. Gibert».

A banda d'això, hi hagué multes i robatori de mobles i robes, registres i amenaces. Una persona concreta és la responsable de la destrucció de totes les imatges, estampes i quadres de caràcter religiós dels particulars.

L'organització politicoadministrativa (1936-1939)

Els primers dies de la revolució s'organitzà un comitè antifeixista, presidit per l'anarquista Andreu Belmonte Caparrós, d'ofici manobre, que havia viscut amb força penúries econòmiques els anys anteriors a causa de l'atur creixent. Els regidors Artur Vidal Alsina i Joan Martí Creus cessaren en els seus càrrecs en no estar d'acord amb l'actuació del consistori. El 29 d'octubre de 1936, es constituí un nou ajuntament amb set regidors:

CNT	3
ERC.....	3
Rabassaires.....	1

Font: *Causa General* de Santa Susanna (AHN-Madrid)

L'alcalde i màxim responsable serà Josep Creus Gibert, d'ERC.

Els representants dels sindicats i partits polítics van ser: Per la CNT, Martí Clopés Andreu, Joan Martí Creus (a) Xacó i Andreu Belmonte Caparrós; per ERC, Josep Creus Gibert, Artur Vidal Alsina i Francesc Bonada Porrà i, per l'URC, Josep Masagú Gamell.

En el decurs del seu mandat: «1. Es reduí en un 50% l'import de tota classe d'arrendaments. 2. Es nomenà dues mestres interines (Carlota i Leocàdia Rabassa) amb un sou de 240 pessetes. 3. Es van talar arbres i s'imposaren multes a alguns veïns».⁵

Es deixà un deute de 34.000 pessetes, import relatiu a la construcció de l'edifici destinat a escoles que, finalment, el 23 de setembre de 1937, va poder ser inaugurat i batejat amb el nom d'Apel·les Mestres. També s'hi va instal·lar l'Ajuntament.

Per acord municipal del 17 de desembre de 1936, es canvià el nom de Santa Susanna i es proposaren dues opcions, Montagut del Maresme o Montagut de Mar, finalment, guanyà la darrera proposta. El decret de la Generalitat, de 2 de gener de 1937,⁶ canviava oficialment el nom de Santa Susanna pel de Montagut de Mar.

El 5 d'agost de 1937, prenen possessió dos representants de la UGT.

El 22 de maig de 1938, hi haurà una nova distribució de càrrecs:

ERC	3
Rabassaires	1
UGT	2

Font: *Causa General* de Santa Susanna (AHN-Madrid)

El nou alcalde (maig de 1938) serà Francesc Bonada Porrà, d'ERC, que exercí el càrrec unes poques setmanes, i fou substituït per Josep Gibert Puigdefàbregas d'ERC, un noi de 17 anys, nebot de Josep Creus, amb una actuació poc rellevant, que exercí el càrrec en absència de dirigents republicans de relleu, ja que tots ells havien estat mobilitzats.

La intervenció de l'Ajuntament, mancat de personal polític i, àdhuc, administratiu, no és massa estranya en el context comarcal; el 29 de setembre de 1938, Francesc Belcàs Pons, un funcionari nomenat per la Generalitat, prengué possessió del càrrec de comissari municipal.

Morts a la guerra

Jaume Mollfulleda Jaume Martori (front de Terol, 1938) Joan Tuset (front de l'Ebre) Jaume Lluci (front de l'Ebre) Un mort al bombardeig de Malgrat (21/1/1939)
--

Font: DR. JOSEP M. MASSONS, *Història de Santa Susanna*, p. 251.

Es decidí que, en cas de bombardeig, la gent es refugiés a la cova del mas Parera (que, per tant, actuaria com a refugi).

Els fets bèl·lics locals es circumscriuen al 30 de gener, quan les tropes italianes del CTV ocuparen Arenys de Mar, aleshores, les desballestades tropes republicanes intentaren establir un petit focus de resistència a Santa Susanna,⁷ per aquest motiu, emplaçaren dos canons al ple de la finca de can Rabassa i dos obusos al bosc que hi ha damunt de la masia. El duel artiller durà onze hores, i la plana quedà sembrada de cràters de l'artilleria franquista. En contrapartida, quan els nacionals van ocupar Santa Susanna (durant la tarda del dia 31 de gener), van emplaçar unes peces d'artilleria a can Bassas (al pla) que disparaven sobre Maçanet.

La postguerra

A poc a poc, la població tornava a la normalitat dels anys 20, l'alcalde era Jaume Vidal Fabré (1939-1943), que ja havia exercit el mateix càrrec durant la dictadura de Primo de Rivera (1924-1930) i va ser succeït per Llorenç Serra Pagès (1943-1953); tornà la mestra nacional Doña Araceli; de la parròquia, se n'encarregaria mossèn Conrad Dalmau, que primer instal·là una capella provisional en un garatge, mentre s'iniciava la construcció d'una parròquia moderna.

A nivell de visites oficials, cal citar les que va fer el governador civil, Antonio Federico de Correa Véglison. Com que l'Ajuntament de Santa Susanna no tenia el llibre d'actes al dia, el de Pineda proporcionà el seu secretari municipal per tal que, amb algunes orientacions, s'inventés unes quantes actes municipals, que així es podrien ensenyar al visitant, en demanar-li que signés al llibre.⁸

La repressió franquista

1. Andreu Belmonte Caparrós (regidor, presoner dels franquistes, afusellat)
2. Josep Creus Gibert (alcalde, presó, 20 anys i un dia)
3. Josep Xapellí Roig (presó, 20 anys i un dia)
4. Martí Clopés Andreu (regidor, presó, pena lleu)
5. Joaquim Vidal Alsina (presó)
6. Joan Gallemí Argelés (presó)
7. Josep Massagú Gamell URC (a França)
8. Aleix Casas Brunet (presó)
9. Domènec Casas Brunet (presó, regidor)
10. Jaume Tuset Chapellí (presó)
11. Josep Gibert Puigdefàbregas (alcalde)
12. Francesc Creus Gibert (regidor)
13. Francesc Bonada Porra (regidor)
14. Joan Torres Juncà
15. Pere Buch Francesch
16. Jaume Gibert Puigdefàbregas

Font: *Causa General* de Santa Susanna (AHN-Madrid)

Com explica el doctor Massons al seu llibre,⁹ el cas més paradigmàtic de la repressió va ser el de Josep Creus, condemnat a la pena de 20 anys i un dia; el temps i l'aval d'algunes víctimes van permetre el seu trasllat a Mataró i, més endavant, quedà en llibertat durant el dia anant a dormir a la presó. Anava i retornava de Mataró a casa seva en bicicleta.

MALGRAT

Els primers moments

En conèixer el fracàs del cop militar a Barcelona (19 de juliol), es constituí a Malgrat la Junta Municipal Antifeixista, formada pels militants d'ERC Antolín Gros, Joan Prat i Ernest Torrell, que ordenaren ràpidament el lliurament de totes les armes de foc dels veïns. Més tard, van repartir-les, com feien amb nombroses pistoles que havien rebut de Barcelona (procedents de la caserna de Sant Andreu); així, les rebien militants de partits del Front d'Esquerres i de la CNT-FAI. El dia 21 de juliol, alguns milicians de la CNT-FAI, comandats per dirigents locals, expulsaren del convent els germans maristes, que s'amagaren en cases particulars, saquejaren les habitacions, destruïren la capella i la biblioteca i instal·laren al mateix local la seu del Comitè Local Antifeixista de Malgrat. També hi havia centres del Comitè (Defensa i Guerra, Investigació...) a la torre del senyor Regull i al local del Casal Autonomista Malgratenc (antiga Lliga). Els components del Comitè eren:

1. Rafel Banet Canudas (president), CNT
2. Francesc Vidal Carull, CNT
3. Salvador Cuadrado Gracia, CNT
4. Gonçal Gambín Urrea, CNT
5. Joaquim Sánchez Urrea
6. Blas Hernández Hernández
7. Joan Evarist Albiol
8. Joan Prats Maspera
9. Francesc Onna Ribas
10. Pau Pica Moner, URC-ERC

Font: *Causa General* de Malgrat (AHN-Madrid)

Tots ells van poder comptar¹⁰ amb la col·laboració de la Junta Municipal d'ERC: Joan Prat Maspera, Elies Paradedà, Ernest Torrell, Pau Pica i Salvador Barneí.

Es van ocasionar diverses destrosses en l'edifici convent dels maristes, la capella va ser incendiada, diversos quadres i mobles robats i la biblioteca espoliada. El dormitori quedà desproveït de materials i de roba, i la finca patí nous danys a causa del bombardeig de l'aviació franquista el gener de 1939. L'import total de les destrosses va ser de 63.100 pessetes.

Capella	20.000 pessetes
Biblioteca	9.800 pessetes
Dormitori internat	11.500 pessetes
Mobles en general.....	6.300 pessetes
Cuina i menjadors	5.200 pessetes
Jardins i galliners	2.300 pessetes
Immobles	5.000 pessetes
Danys causats per l'aviació	3.000 pessetes

Font: *Causa General* de Malgrat (AHN-Madrid)

Es van fer molts registres a domicilis de persones titllades de dretanes, catòliques, reaccionàries... El 23 de juliol de 1936 es destruï la capella de les germanes carmelites i patí desperfectes la de l'hospital, i s'expulsà amb violència les religioses que els regentaven. El convent i la capella de les germanes carmelites van ser destinats a allotjar refugiats, i s'hi causaren danys per un valor de 20.000 pessetes; el valor de les imatges religioses de la capella que van ser destruïdes fou de 7.000 pessetes. Els desperfectes als objectes de culte de la capella de l'hospital van ser avaluats en 6.000 pessetes, l'edifici no va patir cap dany.

El 22 de juliol de 1936, va ser saquejada i incendiada l'església parroquial, i es destruïren les imatges i objectes de culte. Posteriorment, es destruï i enderrocà part de l'obra de fàbrica, es van treure les campanes i desaparegueren robes i ornamentals sagrats que es trobaven a la rectoria. En van ser responsables el Comitè Local i autors milicians locals i forasters. Els desperfectes de l'obra de la parròquia, de la destrucció d'altars, imatges, objectes de culte i campanes van ser peritats en un total de 875.000 pessetes.

Obra	350.000 pessetes
Altars	500.000 pessetes
Rectoria	25.000 pessetes

Font: *Causa General* de Malgrat (AHN-Madrid)

La part de la sagristia va ser destruïda i la pedra emprada per a la construcció de refugis. Es destruïren l'òrgan i el cor de l'església, tots els altars i la imatge del sant Crist de l'Agonia, desaparegueren els bancs i tot el sòcol de fusta, la porta d'entrada, quatre campanes (dues grans i dues petites), quatre calces, dues custòdies (de plata), una creu processional de plata, un reliquiari de plata daurada de sant Nicolau i sant Antoni, dos copons, una palmatòria, un punter de plata, casulles, dos pal·lis, vint albes, catifes, etc.

El 6 de gener de 1937, via pregó públic, s'obligà el veïnat al lliurament d'imatges, quadres i llibres religiosos de particulars, que van ser recollits i cremats.

Els assassinats

S'assassinaren tres sacerdots i dos pares maristes. La matinada del 5 d'agost de 1936 van ser conduïts als afores de la població, on patiren martiri i escarni, i a les parets del cementiri van ser rematats; eren Narcís Jofre Costa, Joaquim Turró Viñas i Anastasi García Díez. La matinada del dia 7 d'agost, assassinaren mossèn Fèlix Paradedda Robert, de 73 anys.

<p>1. Narcís Jofre Costa, de 40 anys, natural de Girona, sacerdot assassinat el 6 d'agost de 1936, el seu cos fou trobat al cementiri amb ferides d'arma de foc. S'havia refugiat al domicili del seu parent, Francesc Castells Pla, i el seu cadàver es trobà el matí següent al costat de la paret del cementiri, on va ser enterrat.</p>
--

2. **Joaquim Turró Viñas**, de 58 anys, sacerdot de les carmelites, tradicionalista. Detingut el 3 d'agost de 1936 a l'estació de Malgrat per elements del Comitè de Guerra, anava vestit de seglar i intentava marxar. El dia 5 d'agost va ser tret de la presó de Malgrat, on havia estat detingut. Durant la nit del 5 al 6 d'agost, va ser conduït i assassinat als afores de la població, ja dins del terme municipal de Palafolls, en una vinya anomenada ca la Coixa. L'endemà es trobà el seu cadàver, que presentava ferides d'arma de foc i una ferida a la nuca produïda per un objecte contundent, i fou traslladat al cementiri municipal, on va rebre sepultura.

3. **Fèlix Paradedà Robert**, de 73 anys, sacerdot, tradicionalista. Durant la nit del 7 d'agost de 1936, una patrulla armada trucà la porta del seu domicili. En treure aquest el cap per la finestra per assabentar-se del que passava, va rebre una descàrrega, s'ignora si únicament va ser ferit o bé mort a l'acte. Va ser conduït en llitera al cementiri de Malgrat, on va ser enterrat. Es va veure un grup d'homes forasters. Assassinat durant la nit del 7 al 8 d'agost.

4. **Anastasi García Díaz**, de 39 anys, pare marista, natural de Quintanilla de Vivar (Burgos). Dedicat a l'ensenyament religiós, s'amagà al domicili dels pares de la nena Clara Molluna, però algú denuncià el seu amagatall. El 5 d'agost de 1936, s'hi presentà un grup armat; en trucar a la porta per efectuar un registre, van veure que trigaven a obrir i tornaren a colpejar-la amb les armes; en aquell moment, se'ls en disparà una, que produí la mort a la menor i ferides a la cuixa al religiós. Una vegada van haver entrat al domicili detingueren el religiós, el conduïren al dispensari municipal per curar-lo, i així, més tard, treure'l de la població, on el remataren. El seu cadàver va ser trobat i enterrat al cementiri de Malgrat. Aquell dia es va veure un grup de forasters de Calella que se suposa que van ser els autors de la mort.

5. **Constanci González**, pare marista. Van concórrer les mateixes circumstàncies que en el seu company Anastasi, ambdós residien al carrer Camí Nou de Malgrat. Sembla ser que l'assassinaren a Arenys de Mar.

6. **Clara Molluna Mateu**, de 9 anys, escolar, morta el 6 d'agost de 1936 en el seu domicili, a causa d'un tiroteig que hi hagué als voltants del jardí de la casa de Josep Molluna Raset, el seu pare. En anar a tancar la porta del jardí, acompanyat de la seva filla, aquesta va rebre l'impacte d'una bala i va caure morta.

7. **Ferran Molas Roquet**, de 44 anys, solter, jornaler/agricultor, UGT. Denuncià la mort dels sacerdots públicament. Cridat per tal que comparegués davant del Comitè, va ser detingut pel Comitè de Guerra de Malgrat el 12 d'octubre de 1936; a les onze de la nit va ser conduït a Sant Pol, on fou assassinat per elements locals de la CNT-FAI de Blanes, Malgrat i Pineda. El seu cadàver aparegué a la carretera, en un punt proper al túnel del ferrocarril.

8. **Francesc Boguñà Pallés**, de 52 anys. Nat a Sant Andreu de Palomar, empresari tintorer, casat, resident a Pineda. Boguñà va tenir molts conflictes amb els treballadors. Els patrullers l'anaren a buscar a casa seva, el 22 d'agost de 1936, i el van deixar a la carretera de Madrid a França, al seu pas per Malgrat, davant de cal Bacallanè; és segur que en la seva mort participaren patrullers de Pineda. El van malferir per trets d'armes de foc i va estar tota la nit picant una llauna amb un bastó, però el veïnat, mort de por, no va sortir a auxiliar-lo. L'endemà, se l'endugueren, encara viu, a l'hospital de Blanes. La seva defunció està anotada al registre civil de Pineda, el 28 de juliol de 1939.

9. **Josep Pi Duran**, de Blanes, 35 anys, agricultor, natural de Lloret de Mar, casat, treballador de la SAFA, on entrà en el decurs de les vagues dels anys 30 com a esquiol. La víctima va ser detinguda en un cafè de Blanes, l'assassinaren el 6 d'octubre de 1936, i el seu cos va ser trobat a la cuneta de la carretera de Malgrat a Blanes. El cadàver duia un cartell que feia esment al seu ràpid ingrés al partit d'Estat Català.

Font: *Causa General de Malgrat, estado 1 y 2 y informes de la GC (AHN-Madrid)*

Formant part d'una política d'intimidació, van ser detinguts i conduïts a Barcelona set ciutadans: Josep M. Arís, Josep Avellana, Marià Mercader, Ramon Coma Roura, J. Cuní, Isidre Guri i Celestí Nualart.

El nombre de patrullers locals pujà a trenta-set, i els milicians que marxaren al front van ser tretze. El mes de setembre de 1936 hi hagué la primera sortida de voluntaris en camió cap al front de l'Aragó (Osca).

Col·lectivitzacions i requisés

La repressió econòmica va consistir a obligar tot el veïnat a abonar els lloguers al Comitè. A començaments de 1937, es formaren les Juntes de la CNT, que ordenaren i formaren la col·lectivització de tot el ram de la construcció (paletes, fusters, electricistes, rajolers i guixaires). També es col·lectivitzà el ram de transports i totes les propietats agrícoles de persones de dretes, que van haver de fugir de la població. Finalment, també es col·lectivitzà l'activitat comercial (tot el comerç), tant de queviures, roba, com de tota mena d'objectes de venda i magatzems de gra i productes agrícoles, tot va ser requisat sense donar cap compensació als seus propietaris. L'objectiu era clar, posar en marxa la col·lectivització general organitzada per la CNT-FAI. Els inspiradors i animadors de la col·lectivització van ser Rafel Banet Canudas, Francesc Vidal Curull, Joan Evaristo Albiol, Joaquim Sánchez, Gonçal Gambin, Blas Hernández, Pau Pica, Salvador Barnei, Francesc Marquès Muné, Pere Lleonart, Josep Moré Molist, Francesc Onna, Antoni Turró, Martí Vidal Pica, Josep Banet i Salvador Cuadrado. A diverses fàbriques s'establiren Comitès de Control, però cap d'elles va ser col·lectivitzada.

El 24 de juliol de 1936 es procedí a la requisita de tots els vehicles turisme:

1. Ramon Pou (vehicle Hispano Suiza)	valor 15.000 pessetes
2. Emili Ragull (vehicle Plymouth)	valor 18.000 pessetes
3. Ramon Cama (vehicle Auburn)	valor 10.000 pessetes
4. Joan Pau de Garriga (vehicle Opel)	valor 9.000 pessetes
5. Bartomeu Bosch (vehicle Ford)	valor 10.000 pessetes
6. Joan Viladevall (vehicle Essex)	valor 6.000 pessetes
7. Francesc Prats (vehicle Fiat)	valor 10.000 pessetes

Font: *Causa General* de Malgrat (AHN-Madrid)

L'import total dels turismes requisats ascendia a 78.000 pessetes.

Els camions van patir la mateixa sort:

1. Sebastià Mateu (camió Chevrolet)	valor 8.000 pessetes
2. Daniel Lozano (camió)	valor 12.000 pessetes
3. Joan Moreu (camió Chevrolet)	valor 7.000 pessetes
4. Nicolau Montals (camió Chevrolet)	valor 10.000 pessetes

Font: *Causa General* de Malgrat (AHN-Madrid)

L'import total del parc confiscat ascendí a 37.000 pessetes.

El valor dels vehicles comercials (camionetes) confiscats va ser de 14.000 pessetes.

1. Ramon Cama (camioneta Opel)	valor 8.000 pessetes
2. Telesforo Cerdà (camioneta Opel)	valor 6.000 pessetes

Font: *Causa General* de Malgrat (AHN-Madrid)

De tot el material sostret, només es recuperaren en un estat pràcticament inservible els vehicles de Ramon Cama, Joan Viladevall i Francesc Prats. El valor total ascendí a 129.000 pessetes.

Es van retirar algunes cartilles de racionament a famílies amb soldats emboscats o passats a l'enemic. Es nomenà un delegat municipal, en Gracià Garriga, d'ERC, que impedí que es retreïssin dels bancs i de la Caixa de Pensions cap quantitat que no fos per a atencions municipals o per al pagament de multes que el Comitè i l'Ajuntament venien imposant.

El moment final

Durant la tarda del 31 de gener de 1939, la població va ser ocupada pels franquistes, i les tropes republicanes estacionades a la població fugiren (parc d'aviació, bateria de costa i sanitat). La retirada es va fer en tal desordre (havien de treure material, valors, robes i pertinences requisades), que no van tenir temps

per detenir i executar alguns veïns de dretes, els domicilis dels quals estaven vigilats. A nivell repressiu, vint-i-cinc dirigents i responsables republicans van fugir (molts d'ells es refugiaren a França), i setze més van ser detinguts.

També he trobat un ciutadà de Malgrat¹¹ mort al camp nazi de Mauthausen.

<p>Antoni Ríos Egea, 7.1.14 St. VIII-A 80157 M. 4878. Mort el 17 de febrer de 1942 a Mauthausen.</p>

PALAFOLLS

Joaquim Casas ens aporta una descripció del marc físic de la població:

«Els carrers del poble, no gaires, són d'un ruralisme simpàtic i cordial. L'església és petita i extraordinàriament acollidora. La societat de pagesos una sorpresa insospitada. La seva sala d'espectacles i les dependències annexes estan instal·lades amb totes les exigències, i totes les frivolitats, dels actuals temps».¹²

El municipi de Palafolls experimentà un creixement notable; el 1900 tenia 836 habitants, el 1920 pujà a 869, el 1930 arribà a 1.084 i el 1936 era habitat per 1.177; per tant, entre 1900 i 1936 experimentà un creixement de 341 habitants, visualitzables durant la dècada dels anys 20 i part dels 30, és a dir, un 28,97% de la seva massa de població. Amb un creixement estancat fins als anys 50, experimentarà posteriorment un gran increment poblacional net de 480 habitants entre 1936 i 1965, i un augment del 40,87% del cens de població.

Palafolls era un nucli eminentment agrícola, en dóna fe aquesta data. L'any 1948, uns 190 pagesos estaven afiliats a l'Hermandad Sindical de Labradores y Ganaderos. La producció de patates lliurades pels pagesos als sindicats el 1944 va ser, en el cas de Palafolls, de 3.432.950 quilos, només superat per set municipis de la comarca.

A nivell polític, ERC guanyava les eleccions, els resultats eren molt més ajustats a les eleccions municipals.

El comitè revolucionari

L'Ajuntament, dirigit per homes d'ERC, continuà en funcions; els primers ordres van ser per recollir les armes de caça i foc als elements dretans i, tot seguit, fer una distribució d'armes de foc llargues i curtes entre els esquerrans i milicians. Es van fer diversos registres domiciliaris a persones d'orde i costums religiosos, requisaren diversos aparells de ràdio, dos turismes i una camioneta, aquests darrers emprats pel Comitè. Als pocs dies, el Comitè quedà format per nou membres, la immensa majoria militants de la CNT:

Manuel Pla CNT
 Antoni Zaforas Ricart CNT
 Francesc Figueras Regales CNT
 Antoni Urrea
 David Beltran, secretari local CNT
 Lluís Zaforas Ricart CNT
 Manuel Zaforas Ricart CNT
 Ramon Carbó Ribas ERC
 Isidre Casany Riera CNT

Font: *Causa General de Palafolls* (AHN-Madrid)

Hi hagué uns disset milicians comandats per tres caps de patrulles, tots ells de la CNT. Existí una evident col·laboració entre els comitès de Blanes, Tordera, Malgrat i Palafolls. Es van produir diverses represàlies sobre emboscats i la imposició de fortes multes; un veí de Palafolls presentà una denúncia al Comitè contra alguns veïns desertors de l'exèrcit que es trobaven amagats a Palafolls, però l'escorcoll posterior no donà cap resultat. Entre els mesos de setembre i desembre de 1936, van sortir alguns veïns com a milicians voluntaris per anar al front, entre altres:

Lluís Zaforas
 Manuel Zaforas
 Salvador Viñas
 Ramon Carbó Ribas
 Joan Ribot Fonoll
 David Beltran Beltran
 Esteve Ribot Dalmau
 Miquel Valls (a) «Rosés»

Font: *Causa General de Palafolls* (AHN-Madrid)

Resum dels registres electorals (1931-1936)

Eleccions	electors	particip.	ERC	Lliga	Radicals	Carlins
Legislatives (28/06/1931)	298	207 69,5%	190 vots 91,7%	15 vots 7,4%	2 vots 0,8%	
Parlament Catalunya (20/11/1932)	298	188 63,1%	138 vots 73,2%	48 vots 25,3%	0%	2 vots 1,2%
Legislatives (19/11/1933)	659	340 51,60%	155 vots 45,59%	185 vots 54,41%		
Municipals (14/01/1934)	659	488 74,05%	195 vots 39,96% Centre Republicà Federal	178 vots 36,47%	115 vots 23,56% Grup Administratiu Popular	
Legislatives (16/02/1936)	659	434 65,8%	237 vots 54,7% FEC	197 vots 45,3% FOC		

Font: MERCÈ VILANOVA: *Atlas electoral de Catalunya durant la Segona República* (BCFC)

La repressió antireligiosa

El 23 de juliol de 1936 va ser cremada l'església parroquial de Santa Maria de Palafolls, els seus altars i imatges, així com també la rectoria i l'arxiu documental. Sense haver pogut esbrinar la data exacta, en aquell estiu iconoclasta de 1936 també va ser cremada l'església parroquial de Sant Genís de Palafolls i les seves imatges, saquejaren la rectoria, i cremaren, igualment, tot el seu arxiu documental.

Segons un informe de l'alcaldia,¹³ la destrucció de la parròquia de Santa Maria (objectes, mobiliari, material litúrgic) importava unes 20.000 pessetes i els desperfectes a la rectoria pujaven 10.000 pessetes, totalitzant així la quantitat de 30.000 pessetes. La valoració de la parròquia de Sant Genís pujava a 100.000 pessetes, tota vegada que tenia retaules i talles d'excel·lent valor històric, joies i documentació molt antiga. La destrucció de la rectoria va ser valorada en 15.000 pessetes.

L'alcalde, Narcís Moner, i el rector de la parròquia, Josep Bidó Mas, van ser citats pel jutge el 30 de juny de 1942¹⁴ per detallar les destrosses a la parròquia. Així, sabem que a la parròquia de Santa Maria va desaparèixer la porta principal, la porta del cancell, cadires, bancs, cinc altars, dues trones, dos confessionaris, portes i finestres de la sagristia, una calaixera amb robes i ornaments sagrats del culte, i disset imatges van ser cremades o van desaparèixer. A més, també es va destrossar el paviment, l'escalinata d'entrada a l'església, s'obrí un forat a la paret lateral, van arrancar-se les portes i finestres i es produïren forats a les parets, es cremà la nau general sense produir esfondrament de la volta, es destrossà el cor i desaparegueren dues campanes. A la rectoria, hi hagué una crema general sense esfondrament, va desaparèixer tot el que hi havia a les habitacions, és a dir, mobiliari, robes, vaixel·la, bateria de cuina, etc.

Posteriorment (juliol/agost de 1942) del valor de les destrosses, donen les xifres següents:

Parròquia de Santa Maria	30.000 pessetes
Rectoria	15.000 pessetes
Parròquia de Sant Genís	80.000 pessetes
Rectoria de Sant Genís	2.000 pessetes

El mossèn de la parròquia de Sant Genís, Emili de Tuero Brun, va confeccionar un detallat registre de tots els objectes desapareguts: dos calzes, quatre campanes, dues creus processionals, una d'elles del segle XVII, d'un valor aproximat de 15.000 pessetes, un copó, un reliquiari de plata de sant Genís (segle XVII), un isop de plata, una vera creu de plata daurada, una custòdia de plata daurada, sis canelobres de plata, una custòdia de menor valor, l'altar major, els altars de Sant Sebastià, de la Mare de Déu del Roser, de la Verge Antiga, del Santíssim, de Sant Antoni, dels Dolors, de Sant Isidre i de Sant Narcís; també van desaparèixer deu casulles, deu albes, quatre roquets i un òrgan. I, a la rectoria, cinc matalassos, tres llits, un rellotge de paret, una ràdio i tota la vaixel·la.

Els assassinats, 1936

1. **Josep Alsina Pujol**. De 72 anys, propietari pagès, natural de Palafolls, casat, pare de dos fills, de dretes, havia exercit el càrrec de jutge municipal. L'1 d'octubre de 1936 es presentaren al seu domicili –situat a la casa de camp Alsina, al barri de Sant Genís– tres milicians que preguntaren pel senyor Alsina, dient que l'havien de portar al Comitè de Palafolls. La seva filla els digué que el seu pare no era a casa, que havia anat a fer unes compres a Malgrat; van sortir de la casa, sense que tornés a veure ni a ells ni el seu pare. Assassinat l'1 d'octubre de 1936 per trets d'arma de foc, se'l trobà a la carretera de Madrid a França per la Jonquera (pujada de can Gelats), dins el terme de Santa Susanna. Els assassins van ser tres milicians. Transcorreguts dos o tres dies, es van tenir notícies que l'havien trobat mort prop de Santa Susanna. En presentar-se els familiars al cementiri d'aquesta localitat no van poder veure'l, ja que els van dir que l'havien enterrat, sense que constés si havia estat o no identificat. La seva defunció consta al registre civil de Santa Susanna, inscripció feta el 13 d'abril de 1937.

2. **Ramon Salichs Burgada (a) Romà**. De 40 anys, natural de Palafolls, pagès, casat, tres fills, sense filiació política, vivia a la casa de camp núm. 19. El 6 de setembre de 1936, el senyor Salichs va ser maltractat d'obra per tres subjectes. Durant la nit del 12 del mateix mes, es personaren a casa seva –casa de camp Romà de Palafolls– els tres subjectes esmentats, juntament amb altres, i trucaren a la porta. El senyor Salichs va sortir per una finestra per veure què volien, i li digueren que anaven a matar-lo; tot seguit, li dispararen un tret que no el tocà, i el propietari tancà ràpidament la porta. Així les coses, la patrulla marxà, i el senyor Salichs s'amagà a la casa de pagès anomenada Clarich, del barri d'Hortsavinyà, al terme de Tordera. Alguns dies més tard, quatre milicians es traslladaren a Hortsavinyà amb un cotxe; en arribar al barri, pujà al vehicle un membre del comitè del lloc per guiar-los a la casa on s'havia amagat en Salichs. Abans d'arribar-hi, dos milicians van baixar del vehicle per no infondre sospites a la víctima, de tal manera que només hi arribaren el desconegut i dos milicians, i li van dir que els acompanyés, que havia de presentar-se al comitè de Palafolls. En Salichs, davant tanta insistència i tement ser objecte de violència, ja que tots els milicians anaven ben armats, de mala gana va accedir a pujar al vehicle, però en tornar al punt on havien baixat els altres dos milicians, s'adonà del parany i es negà a continuar el viatge, i en un moment de descuit fugí. Aleshores, un milicià li va clavar dos trets amb l'escopeta sense tocar-lo, i dos milicians més van emprendre la persecució dient, en tornar, que el fugitiu ja no els donaria més feina. Deixaren el cos abandonat i tornaren tots cap a Palafolls, menys el membre del Comitè d'Hortsavinyà. Assassinat el 20 de setembre de 1936, va ser trobat a Hortsavinyà –terme de Tordera–, mort per ferides d'arma de foc. Segons consta a la partida de defunció, va morir per traumatisme cerebral per un instrument contundent; les seves restes van ser traslladades al cementiri d'Hortsavinyà el 22 de juny de 1940. Segons referències, els seus assassins van ser tres milicians. Inscrit al registre civil de Tordera el 22 de juny de 1940 i al de Palafolls el 16 de març de 1942.

3. **Antoni Doltra Masferrer.** Nat a Vidreres l'any 1880, prevere d'ençà el 1905, rector de Pineda de Mar. Assassinat l'1 d'agost de 1936 a Palafolls, als 57 anys, mort anotada al registre civil de Palafolls l'11 d'abril de 1940. El 1936 era responsable de la parròquia de Pineda. L'1 d'agost fou capturat a la mateixa rectoria. Segons un testimoni, «mossèn Doltra fou assassinat només perquè era rector. Van venir de fora a matar-lo, però també hi col·laboraren alguns individus de la població. No se'l van poder emportar dret, mort de por no s'aguantava. Anava vestit de seglar, portava americana. Sense violències va pujar al cotxe». El dugueren a Tordera. A la plaça de la població, l'exposaren a la befa de la gent. Poc després era portat al terme de Palafolls, juntament amb un germà llec caputxí, fra Fèlix de Tortosa, que es trobava fent la postulació d'estiu per aquells indrets en esclatar la revolució. Allí foren afusellats al Sot d'en Co, prop de can Nofre, i abandonats sense acabar de morir. Segons testimonis, mossèn Doltra encara pogué donar l'absolució al germà almoiner, el cadàver del qual presentava ferides per arma de foc al crani i a l'abdomen.

4. **Joan Bonavida Della (a) Fra Fèlix de Tortosa.** De 42 anys, natural de Tortosa, era frare llec almoiner i pertanyia al convent de caputxins d'Olot. Va ser sorprès per la revolució mentre feia el seu recorregut habitual de postulació, s'amagà en una cova de Les Planes (Girona), i després va ser detingut. Assassinat l'1 d'agost de 1936 a la carretera de Madrid a França, al punt de la Pujada d'en Nofre, dins del terme de Palafolls. El seu cadàver presentava ferides per arma de foc al crani i a l'abdomen. Inscrit al registre civil de Palafolls l'11 d'abril de 1940, enterrat al cementiri d'Arenys de Mar.

5. **Francesc Verdaguer Tió.** De 47 anys, casat, natural de Palafolls, resident a Tordera, al mas Martí, jornaler, assassinat al terme de Tordera el 6 de desembre de 1936. Inscrit al registre civil de Tordera el 20 d'abril de 1942.

6. **Josep Vidal Huix.** De 28 anys, confiter d'Anglès (Girona), president dels Joves d'Acció Catòlica. Detingut per elements del Comitè de Palafolls i altres de Sant Martí, al terme de Brunyola, on la víctima s'havia amagat a casa del seu sogre. El 21 d'agost de 1936, va ser conduït davant del comitè de Tordera, per ser tot seguit assassinat a la carretera de Madrid a França, Palafolls, per ferides d'arma de foc. Participaren en el seu assassinat uns vuit milicians, alguns d'Anglès, altres de Sant Martí.

Fonts: *Causa General* de Palafolls (AHN-Madrid).
Informes de la Guàrdia Civil de Malgrat (1941) i registre civil.

Les col·lectivitzacions

La CNT va col·lectivitzar el ram dels paletes i fusters (hi havia un paleta i dos fusters), també va fer el mateix amb algunes terres situades als afores de la població, inclosa la casa-residència del senyor Puig, que va haver de fugir.

L'ocupació franquista

Es produí durant la tarda del 31 de gener de 1939, poc després d'haver-se ocupat Malgrat. No hi hagué cap incident, ja que el veïnat no es trobava present a la població, sens dubte per por als bombardeigs; van tornar durant els dies següents, en què es normalitzà la situació, i ràpidament es reprengheren les tasques agrícoles.

L'èxode i la repressió franquista

Segons la *Causa General*,¹⁵ un mínim de sis persones van poder fugir cap a França, però d'altres van quedar ressagats o s'amagaren, si bé aviat serien detinguts. Dos veïns de Palafolls (Carles Pagès Soler, de 31 anys, i Francesc Figueras Ragales, de 59 anys) van ser afusellats al Camp de la Bota els mesos de juny i de juliol de 1943, respectivament.

Jordi Amat i Teixidó
Doctor en història contemporània

NOTES

- 1.- JOAQUIM CASAS, *El Maresme*, 199.
- 2.- *Front* (periòdic d'Esquerres-Calella), núm. 7 (12 de maig de 1934), p. 2, crònica de Josep Xapelli (AA).
- 3.- JOSEP M. MASSONS, *Història de Santa Susanna*, 250.
- 4.- *Ibidem*, 250.
- 5.- *Ibidem*, 247.
- 6.- *DOG* núm. 7 (7 de gener de 1937), p. 84, decret signat pel conseller primer Josep Tarradellas.
- 7.- MASSONS, *Història de Santa Susanna*, 252.
- 8.- JORDI AMAT TEIXIDÓ, *Pineda entre dos temps, 1931-1939*, 168.
- 9.- MASSONS, *Història de Santa Susanna*, 252.
- 10.- Segons les informacions recollides a l'expedient de la *Causa General* de Malgrat (caixa 1474, expedient 81 i caixa 1587, expedient 9) (AHN-Madrid).
- 11.- Citat al llibre de MONTSERRAT ROIG, *Ciudadans dels PP.CC. morts a Mauthausen*, 419.
- 12.- JOAQUIM CASAS, «El Maresme», *Comarques de Catalunya*, Albertí, Editor (Barcelona 1959), 201 i 202.
- 13.- *Causa General* de Palafolls, caixa 1587, expedient 10. Informe de l'alcalde Narcís Moner, 12-04-1941 (AHN-Madrid).
- 14.- *Causa General* de Palafolls, caixa 1587, expedient 10. Declaracions de l'alcalde i del rector, 30-06-1942 (AHN-Madrid).
- 15.- *Causa General* de Palafolls, caixa 1474, expedient 81 (AHN-Madrid).